

K.K. HAMFRIZ

GRAD *zvani*
ARMAGEDON
KONSTANTINOPOLJ 1453.

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

C. C. Humphreys
A PLACE CALLED ARMAGEDDON
Constantinople 1453.

Copyright © Chris Humphreys 2011.
First published by Orion, London.

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Alanu Istmanu

„I sabra ih na mesto koje se jevrejski zove Armagedon.“
Otkrivenje, 16:16

SADRŽAJ

Ličnosti	xi
Čitaocu	xiv
Mapa gradskih zidina	xvi
Mapa Konstantinopolja	xviii
Grad zvani Armagedon	1
Istorijska napomena	499
Piščeva napomena	503
Bibliografija	509

LIČNOSTI

Grci

Gregora Laskaris (poznat i kao Zoran Dubrovčanin i Rinometus)

Teon Laskaris

Sofija Laskaris

Takos Laskaris

Minerva Laskaris

Konstantin Paleolog, car

Teofil Paleolog, Konstantinov rođak

Georgije Sfrances, istoričar

Teodor Karistenski, carski lukonoša

Flatenelas, pomorski kapetan

Luka Notaras, veliki duks

Atina, sluškinja

Turci

Lejla, čarobnica

Mehmed Osvajač, turski sultan

Hamza-beg, savetnik
Ahmed, seljak
Abal, Ahmedova kćer
Zaganos-paša
Džandarli Halil, veliki vezir
Baltaoglu-beg, kapudan-paša
Rašid, bašibozuk
Faruk, buljubaša
Akšemsudin, imam
Ishak-paša
Karadža-paša

Đenovljani

Đovani (ili Đan) Đustinijani Longo zvani Zapovednik, stare-
šina odbrane
Enco Sicilijanac
Amir Sirijac
Bastoni, pomorski kapetan
Bartolomeo

Mlečani

Đirolamo Minoto, bajlo (predvodnik) Mlečana u gradu
Koko, pomorski zapovednik
Bokjardi, braća
Trevizijano, pomorski zapovednik

Ostali

Džon Grant (poznat i kao Johanes), inženjer
Farat, Ahmedova žena

Munir i Mustak, Ahmedova deca
Isak Alhemičar
Urban, transilvanski livac topova
Abdulmatin, telohranitelj
Stanko, omiški gusar
Don Fransisko de Toledo, kastiljanski vojnik
Jovan Dalmata, carski savetnik
Arhiepiskop Leonard
Kardinal Isidor
Radu Drakula
Oštrooki Čovek
Uvikul, mačak

ČITAOCU...

Pad grada retko je iznenađan kao pad Pompeje. Poput starca što tetura iznad provalije, dugogodišnje propadanje i grad dovodi na ivicu.

Godine 1453. takav grad bio je Konstantinopolj.

Blagosloven geografskim položajem kao most između Evrope i Azije na najvažnijem trgovačkom putu na svetu, Konstantinopolj je cvetao, i njegovo Vizantijsko carstvo s njim, vladajući jedno vreme nad dve trećine civilizovanog sveta.

Ipak, hiljadu godina ratova – odbrambenih, građanskih, verskih ratova – iscrplo mu je snagu. Drugi hrišćani su ga pljačkali. Velike sile, Mleci i Đenova, kolonizovale su ga. Do sredine XV veka carstvo jedva da je bilo nešto veće od same osiromašene prestonice. Sada, uoči propasti, ta ista braća hrišćani pristali bi da pošalju pomoć samo za nezamislivu cenu – grad bi morao da se odrekne pravoslavlja i da se pokori katoličkom papi.

Narod se pobunio, ali car je morao da prihvati. Zato što je prihvatao i ono što oni nisu.

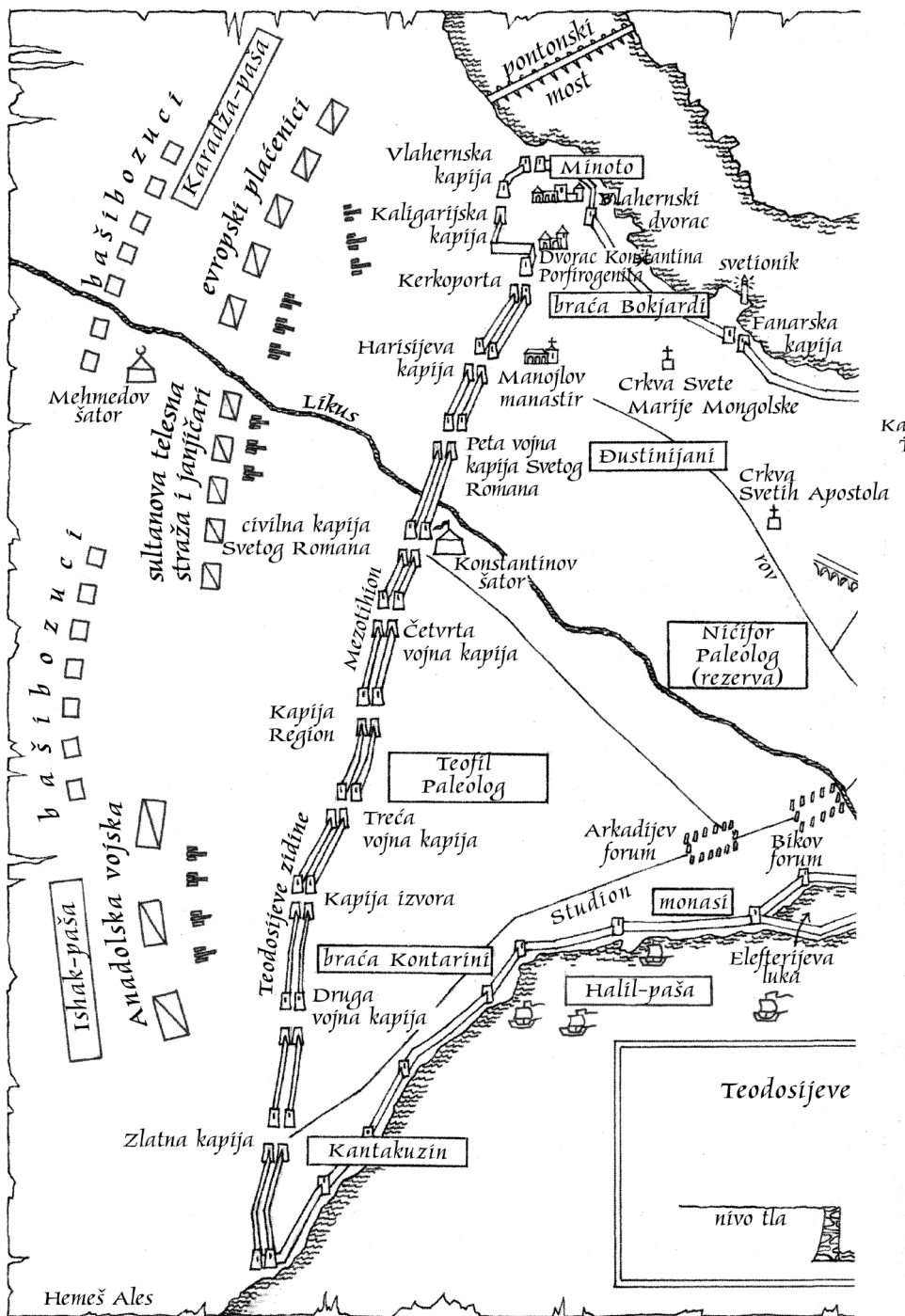
Turci dolaze.

Prorok je predvideo da će Konstantinopolj pasti u svetom ratu. Pa ipak, punih osam stoleća vojske Alahove razbijale su

se o neosvojive bedeme grada. Čak i Ejub, Muhamedov lični stegonoša, poginuo je pod tim zidinama.

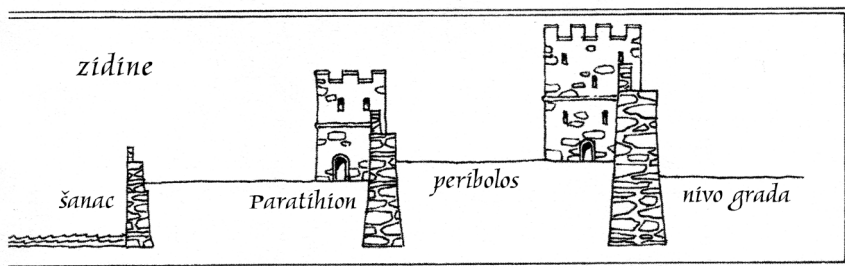
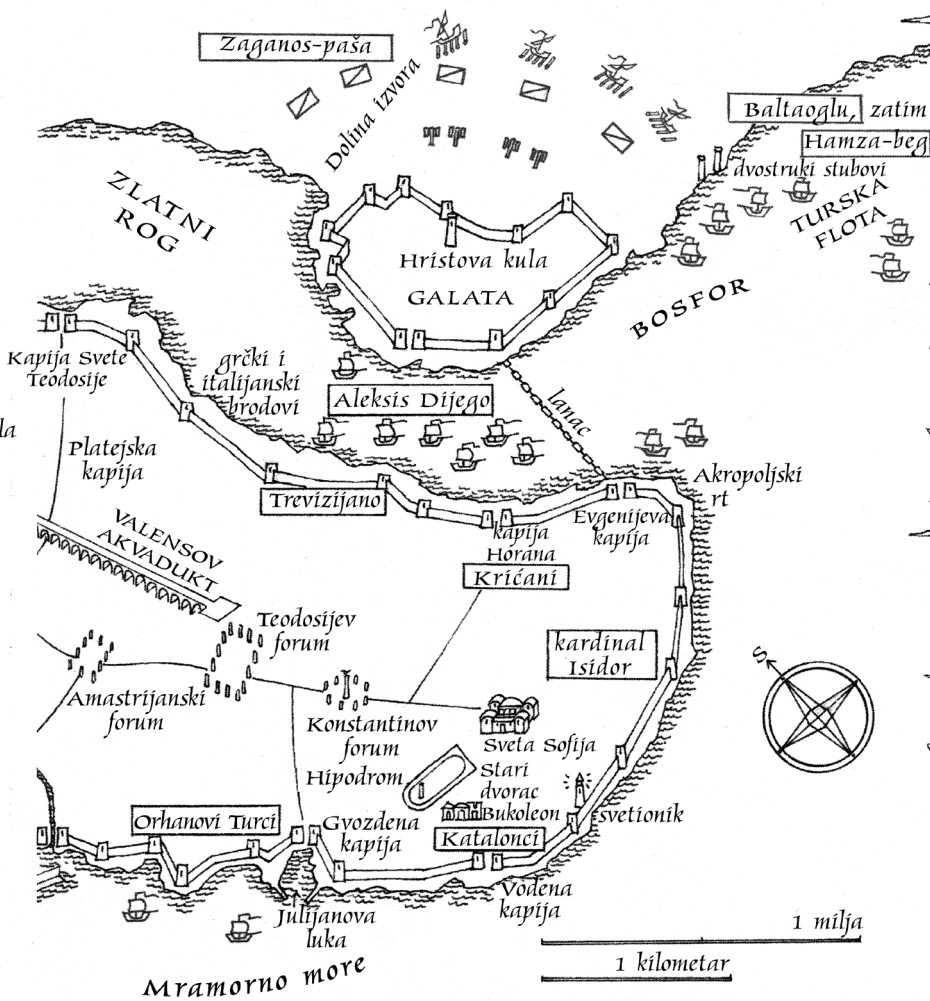
Onda je zastavu preuzeo jedan mladić. Rešen da postane novi Aleksandar, novi Cezar, Mehmed, turski sultan, imao je samo dvadeset jednu godinu.

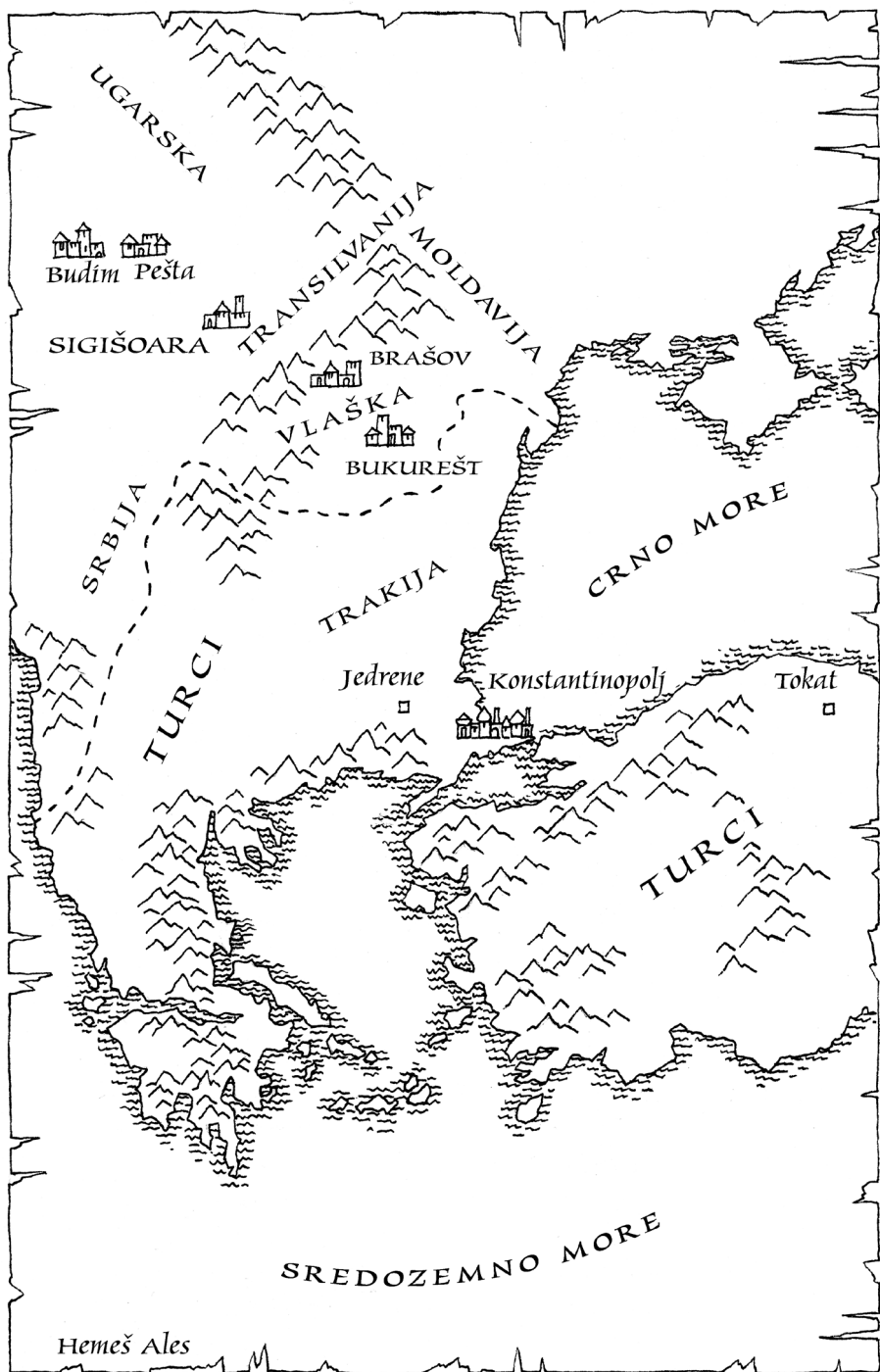
Starac tetura po rubu provalije... i moli se da nije uzalud odbacio svoju veru... Moli se za čudo.

Mapa se zasniva na crtežu Alana Istmana

KONSTANTINOPOLJ 1453.

PROLOG

6. april 1453.

Mi dolazimo, Grče.

Penjemo se na tvoju najvišu kulu, po tim veličanstvenim zidinama. Ti bedemi štitili su te hiljadu godina. Odupirali su se svim našim napadima. Ispred njih, tamo gde su nekada bila tvoja polja i vinogradi, sada su rovovi i topovski položaji. Prazni, zasad. Očekuješ li da ih ispuni još jedna na neuspeh osuđena vojska islama, slična svim mučenicima koji su dolazili i propadali ovde?

Ne. Jer ovog puta smo drugačiji. Ima nas više, tačno. Ali nije samo to. Doneli smo nešto drugačije.

Zatvori oči. Čućeš nas pre nego što nas budeš ugledao. Uvek dolazimo sa sviralama. Mi smo narod koji voli galamu. A ona potmula tutnjava, ona što počinje iza brda i juri preko naših rovova, kroz sablasti tvojih vinograda, i prodire kroz kamen da ti zagolica stopala? To je bubanj zvani kos, divovski stomak diva koji u njega udara. Evo i drugog... ne, nije samo još jedan. Ne ni pedeset. Više. Ovi dolaze uz pisku svirale, sedmotonske sevre, po sedam sevre na svaki bubanj.

Mehter, vojni orkestar, maršira preko vrha brda, sunce svetluca na instrumentima ukrašenim srebrom, na zanjihanim

brokatnim rojtama. Ti trepćeš, a onda se čudiš. Ima ih hiljade. Hiljade. A muzičari čak nisu ni naoružani.

Oni naoružani dolaze za njima.

Prvo rumelijska armija. Pre dosta godina, kad si već bio preslab da nas zaustaviš, zaobišli smo tvoje bedeme i pokorili oblasti iza njih na severu. Ti ljudi su sada naši vojnici – Vlasi, Srbi, Bugari, Albanci. Škiljiš na suncu, želiš da ne vidiš, nadaš se da sjaj ne prikriva – ali prikriva! – hiljade koje nadiru, konjanike praćene mnogobrojnijim pešadincima. Ima ih vrlo, vrlo mnogo.

Vojnici iz Rumelije prelaze preko brda i skreću ka severu, prema Zlatnom rogu. Kada stignu do vode, čelni redovi staju, okreću se, zauzimaju mesta. Red za redom na liniji brega, bezbrojni kao mravi. Njihov orkestar odsvira poslednje tonove, bubnjevi zatutnje poslednje taktove. Onda se sve stiša.

Samo na trenutak. Ponovo bubnjevi, još glasniji ako je to moguće, još truba. Jer, anadolska armija je brojnija. Možeš li da veruješ? Ovoliko ljudi pojavljuje se preko brda, a i dalje pristižu? Skreću ka drugom moru, ka jugu, prema Mramornom moru, ovi ratnici iz samog srca Turske. Spahije, vitezovi u oklopu od vrata do kolena, s kacigama u obliku metalnih turbana, upravljaju konjima pritiskom butina i rečima, ruke su im slobodne da visoko bacaju koplja i dižu velike zakrivljene lukove. I oni prolaze, a za njima stupaju jaje, seljaci-vojnici koje su naoružali i obučili njihovi gospodari za kojima idu; oni nose koplja i velike štitove.

Ova nepregledna vojska najzad stiže do obale i okreće se ka tebi, u dvostrukoj vrsti. Muzika staje. Zastave lepršaju na vetru. Konji se propinju i frkću. Niko ne progovara. Ipak, prazan prostor zjapi između ogromnih armija Rumelije i Anadolije. Ta praznina te brine – jer znaš da će se ispuniti.

I puni se – hordama mnogobrojnima kao vojske pre njih. Ovi ne dolaze s muzikom. Dolaze uz dreku. Kuljaju niz brdo i trče na sve strane između oklopljenih čeonih linija Anadolije i Rumelije. Ovi ne marširaju. Niko im nije pokazao kako se to

radi. Jer oni su bašibozuci, neredovna vojska regrutovana na poljima carevine i u sirotinjskim gradskim četvrtima. Ne nose oklope, mada mnogi imaju štit, a svaki nekakvo sečivo. Neki su došli radi Boga – ali svi zbog zlata. Tvog zlata, Grče. Rečeno im je da je tvoj grad popločan zlatom, i desetine hiljada njih bacaće se neprestano na tvoje bedeme da se tog zlata dokopaju. Kada hiljade izginu – a izginuće – nove hiljade će ih zameniti. Svaki nalet ubiće nekolicinu vas. I tako sve dok ne kucne čas da obučeni oklopljeni borci pregaze njihova žrtvovana tela kao mostove i pobiju ono malo vas što je preostalo.

Rulja trči, urlajući, duž urednih vrsta, trči i trči. Kad najzad stane, čak i ovi ljudi ćute. Ćute satima, čini se. Ali još ima praznog prostora, i ti sada gotovo žudiš da se ispuni. Žudiš da bude narušena ova tišina, strašnija od sve galame. Samo da se ovo završi.

I oni dolaze. Bez bubnjeva. Bez svirala. Tihi koliko takvo mnoštvo može da bude.

Čuo si za njih, za ove ratnike. Oteti su kao hrišćanski dečaci, od detinjstva učeni rukovanju oružjem i nauku Alahovom, hvaljen bio. Odani su svojoj jedinici, svojim drugovima, svom sultanu. Marširaju u ortama, a svaka ima njih sto.

Janjičari su stigli.

Ti znaš priče o njima, o ovim elitnim borcima koji su uvek iznova razbijali sve hrišćanske vojske. Na Kosovu polju, kod Varne, da spomenem samo nedavnu prošlost. Dok otmeno silaze niz brdo, s visokim belim suknenim kapama na glavi, njihovi bronzani štitovi, njihove isukane krive sablje, njihovi grudni oklopi blistaju na suncu.

Okreću se ka tebi i spajaju čitavu našu vojsku u neprekidnu liniju od jednog do drugog svetlucavog mora. Ponovo nastaje tišina, ovog puta kratka. Oni čekaju, kao i ti. Čekaju njega.

On dolazi. Čak i u ovom mnoštvu lako ga je opaziti, tog visokog mladića na ogromnom belom konju. Ako ga i nisi prepoznao, shvatićeš ko je po onome što ga sledi. Dve motke. Ono

što na njima visi toliko je staro da je zelena boja pocrnela od godina. Izgleda ti kao ono što i jeste – otrcani komad tkanine.

To je zastava nošena pred samim Prorokom, mir neka je s njim. Znaš to jer je uzdah prožeo čitavu vojsku kad je pobode-na. Onda se zabada i druga motka, a uzdah se meša sa zveketom hiljada praporaca. Povetarac niže konjske repove okačene na vrh motke.

Devet konjskih repova. Kao što priliči sultanovom tugu.

Mehmed. Gospodar gospodara ovoga sveta. Vladar vernika i nevernika. Car Istoka i Zapada. Sultan od Ruma. On ima mnoge titule, ali žudi samo za jednom. On će biti Fatih.

Osvajač.

Okreće se i posmatra sve koje je okupio ovde da ispune njegovu i Alahovu volju. Onda njegov pogled skreće ka tebi. Prema kuli na kojoj stojiš. Podiže ruku i pušta je da padne. Janjičari se razmiču i otkrivaju ono na šta si gotovo zaboravio – kvadrat iskopane zemlje na domašaj strele tačno preko puta tebe. Bio je prazan kad si ga poslednji put video, ali pažnju su ti odveli ovi nebrojeni ljudi. Sada je pun.

Sećaš li se da sam ti rekao da donosimo nešto drugačije? Nije tu samo ova ogromna vojska. Nešto novo? To je to.

Top. Ne, to nije top. Reći za ovo da je top isto je kao nazvati raj „mestom“. Ovaj top je čudovišan. Kao što i priliči, nosi ime čudovišta. Bazilisk. Nikada niko nije izlio veći top. Pet visokih janjičara moglo bi da legne duž njega. Najkrupniji od njih ne bi mogao da obuhvati rukama njegova bronzana usta.

Diši, Grčel! Imaš vremena. Proći će dani dok se top ne pripremi da izbaci đule veće od vinskog bureta. Ali kad počne, pućaće sve dok... sve dok tu kulu na kojoj stojiš ne pretvori u prah.

Kad se to desi, ja ću doći.

Jer ja sam Turčin. Koračam bosim nogama seljaka, oklopljenim čizmama Anadolca. Stižem u sumanutom jurišu

---

---

serdengedždija* koji žude za smrću i u odmerenom koraku janjičara, koji znaju stotine načina da je nanesu. Stežem kri-vu sablju, srp i koplje, prstima povlačim obarač i tetivu lûka. Nosim blistavu buktinju da je gurnem čudovištu u trbuh i nateram ga da bljuje pakao.

Ja sam Turčin. Ima me na stotine hiljada. I došao sam da osvojim tvoj grad.

---

* Tur. *serdengecti*; naziv za vojnike koji na bojnopolju izvedu herojsko delo. (Prim. prev.)

PRVI DEO

Alfa

JEDAN

Proročanstvo

*Jedrene, prestonica Turske carevine
april 1452; godinu dana ranije*

Kuća se ni po čemu nije razlikovala od drugih kuća okrenutih reci. Bila je trgovačka, a na prednjem zidu imala je dva prozorska otvora probijena s obe strane hrastovih vrata. Rešetke na prozorima štatile su kuću od uljeza, a istovremeno propuštale sveži povetarac s vode koji ublažava letnje vrućine.

Ali sada, početkom aprila, kapci su bili zatvoreni i Hamza je drhtao, mada mu se koža nije ježila od hladnoće koliko od ponoćnog sata, zbog razloga koji ih je doveo ovamo, a naročito zbog same kuće.

„Je li to ta kuća, gospo...“ Naglo je prekinuo. Iako su očigledno bili potpuno sami, nisu smeli naglas da izgovaraju svoje titule. Hamzin mladi drug želeo je da ga Hamza oslovljava imenom Erol, koje nagoveštava hrabrost i snagu. Sam Hamza morao je da pristane na ime Margrub. Znao je da ono znači „poželjan“. Mladić mu je uz osmeh nametnuo to ime jer mu Hamza nije bio ni najmanje poželjan.

Neprivlačan, ali koristan. Zato je tražio da ga samo Hamza prati na zloglasne jedrenske dokove na kojima su trgovci svoje kuće pretvorili u tvrđave i kuda razumni ljudi prolaze samo u brojnim, dobro naoružanim grupama. Nije ga poveo zbog

njegovih telohraniteljskih veština, mada se Hamza prilično dobro služio bodežom, sada skrivenim ispod odeće. Mladiću je trebala njegova pamet.

„Hajde“, rekao je mladić. „Alah je naš čuvar. Inšalah.“

Sada, na cilju, odgovor na Hamzino pitanje bio je samo jedan pokret rukom. Hamza je podigao svetiljku, otvorio vratanca na njoj i digao je još više. Njegov drug pažljivo je zagledao okvir vrata. „Da, to je ta. Pogledaj!“

Hamza je pogledao. Za dovratak je bio prikucan maleni valjak, manji od malog prsta. Znao je šta je to i šta sadrži. Spustio je svetiljku, zatvorio vratanca, i ponovo su ih obavile pomrčina i rečna izmaglica. „Nisi mi rekao da je Jevrejka.“

Nije video mladićev osmeh, ali ga je čuo u odgovoru. „One najbolje uvek su Jevrejke. Kucaj!“

Jedva da je drugi put kucnuo kad se prozorčić na vratima otvorio. Neko ih je odmerio, prozorčić se zatvorio i reza je kliznula. U kuću ih je pustio neko ko je ostao skriven u tami iza vrata. „Pravo napred... prijatelji“, zapovedio je tihi muški glas. Poslušali su ga i ušli u nenatkriveno unutrašnje dvorište, trepćući na iznenadnom svetlu jer su buktinje od trske gorele u zidnim nosačima, a plamenovi su obasjavali baštu, četiri leje oko središnjeg vodoskoka.

Mladić je plitko uzdahnulo, zadivljen. Hamza je znao da je jedna od najvećih strasti njegovog druga gajenje biljaka, naročito cveća, da je zanat kojim se bavio za slučaj propasti bilo baštovanstvo. „Vidiš li čudesa o kojima sam ti pričao... Margrube“, promrmeljao je mladić. „Kad sam letos bio ovde, rekla mi je da je ovo njeno delo – i pogledaj! Uspela je i preko naše zime da sačuva biljke koje ovde ne opstaju. Uživaš li?“ Sagnuo se i duboko udahnuo. „Pitaću Jevrejku o ovome.“

Hamza je znao da neće. Mladić je došao s pitanjima, svako-ko, ali ona se nisu ticala gajenja biljaka.

Čovek koji im je otvorio iščeznuo je, a sada su se otvorila unutrašnja vrata i otkrila pravougaonik crvenkastog svetla.

Zakoračili su kroz njih baš kad su se neka druga vrata negde tiho zatvorila. Prostoriju je osvetljavala jedna jedina svetiljka, treperavi plamen iza crvenog stakla. Sobu je napola delio paravan visok skoro do tavanice, načinjen od tamne trske upletene krupno, s razmacima veličine vrha prsta. Iza paravana čulo se pucketanje drva u kaljevoj peći. Zbog te peći soba je bila tako topla... i mirisna. Neki mirisi bili su prijatni – Hamza je prepoznao sandalovinu i mirtu – a neki nisu. Jedan je bio istovremeno sladak i bljutav, Hamzu je od njega zabolelo teme. Drugi je bio sumporast, zaudarao je na trulež koju miomirisni nisu uspevali da prikriju, nego su je upravo naglašavali. Hamza je osetio te mirise i ranije, u kućama svojih prijatelja koji eksperimentišu s metalima i izvesnim zapaljivim tečnostima. Namrštio se. Čarobnjaštvo je obično nauka vrlo različita od alhemije.

Izuli su se i seli prekrštenih nogu. Jastuci i izmirski ćilimi između njih bili su najbolje izrade i prefinjenih šara. Vlasnik kuće, trgovac – a možda i alhemičar? – nije bio siromašan.

Čekali su u tišini, ali Hamzin drug nije mogao dugo da čuti. Toliko toga mora da isplanira, toliko pojedinosti da razradi, ako želi da ostvari svoju sudbinu – sudbinu za koju će, nadao se, te noći dobiti potvrdu.

Razgovarali su o svemu i svačemu, kao i uvek, ali jedna tema opsedala je mladića čitav dan, pa se vratio na nju. „Šta ti javljaju tvoje uhode?“, upitao je, tiho ali uzbuđeno. „Jesu li moji neprijatelji ponovo otkrili grčku vatru ili nisu?“

Obično je bilo bolje hrabriti mladića, samo što ohrabrenja nisu mogla da ublaže kasnija duboka razočaranja. „Nisu, koliko čujem. Eksperimentišu, ali čini se da su izgubili formulu.“

„Tajna formula. Prošaputana u uho osnivača grada, je li tako?“

„Tako kaže priča.“

„Onda nema opasnosti, zar ne?“ Stresao se. „Suviše mojih predaka stradalo je u plamenu pred tim prokletim zidinama.“

„Nadam se da nema, preuz... Erole. Ipak, strepim.“

„Zašto?“

Hamza se promeškoltio. „Koliko danas uhode su mi dojavile neke glasine. Priča se o nekom učenjaku koji je takode čuo taj šapat. Grci ga love na sve strane. Nemač je, kažu. Zove se Johanes Grant.“

„Johanes Grant.“ Samoglasnici su zvučali čudno na njihovom maternjem jeziku, osmanlijskom. „I mi ga lovimo, nadam se?“

„Lovimo ga.“

„Odlično.“ Mladić je ispružio noge. „Nađi ga.“

„Pronađen je. Zarobili su ga omiški gusari.“

„Omišani? Ti morski pacovi? Mislio sam da su Mlečani spalili njihovo gnezdo i rasterali ih.“

„Jesu, ali Omišani i dalje pljačkaju kad god mogu. Otimaju ljude. Jedna banda drži ovog Nemca na nekom jadranskom ostrvu. Na Korčuli, čini mi se.“

„Šta ako upotrebimo njihovu vatru protiv njih?“ Ovo je propratio zviždukom. „Kupi ga, kao što si kupio ostale... kao onog topolivca Mađara, kako se ono zvaše? Onaj što nam pravi veliki top?“

„Urban, gospodaru.“ Hamza se ujeo za jezik, ali mladić nije ni trepnuo. „Ali ako se dobro sećam, tvoja poslednja zapovest glasila je da svima koji pomažu Grke ponudimo čelik, a ne zlato.“

„Je li? Možda sam bio srdit kad sam to zapovedio. Pa ipak...“ Mladić je počeo crvenu bradu. „Pa, možda je tako najbolje. Ako je mrtav, siguran sam. Živ će uvek biti pretnja.“

Hamza je znao da mladića njegova logika uvek dovede do ovog zaključka. Kad mu je pre godinu dana umro otac, završio je s istim zaključkom – a završio je i život svog malog brata zapovedivši da ga udave u kadi dok je on gostio šerbetom dečakovu majku u svom saraju. Kasnije je poricao da je izdao takvu zapovest, pogubio je ubicu i danima iskreno prolivao suze. Ali, te noći bolje je spavao.

Hamza se stresao, sada svakako ne od hladnoće. Nekad je bio peharnik ocu ovog mladića. Ponekad i njegov ljubavnik, mada ne poslednjih godina, kada je Murat bio zaljubljeniji u sadržinu pehara nego u onoga ko mu ga prinosi. Ipak, Hamzu su poistovećivali sa starom vlašću. Da bi napredovao pod novom, da bi ostao u milosti koju je, činilo mu se, stekao, znao je da mora da sluša – i da odbaci svaku trunku sumnje.

Zaustio je da progovori, da ohrabri... a onda je čuo kako se unutrašnja vrata ponovo otvaraju i zatvaraju. Neko je prošao kroz njih. Čuli su da se taj neko spušta na jastuke s druge strane paravana.

„Jesi li došla?“, prošaputao je mladić i nagnuo se napred.

Sve vreme je bila tu. Korisno je biti neprimećen i slušati ljude uverene da ih niko ne čuje. Iako je Lejla verovala svojim moćima, bilo joj je teško da probere sve svoje vizije. Kad sazna želje i strahove svojih gostiju, mogla je da se usredsredi.

Da upozori. Da podstakne. Da... proriče. Plaćali su je prema ishodu. Ne bi stekla ugled kakav je uživala, i ne bi joj dolazili ljudi kao ovi pred njom sada, da gosti nisu bili zadovoljni. Ako je od majke nasledila sposobnost da vidi ono što drugi ne vide, njen otac ju je utemeljio u vidljivom. U znanju. „Upoznaj čoveka“, govorio je.

Znala je mnoge. Neke je čak i volela, strasno, čak i pošto im je videla smrt ispisanu na licu jasno kao reči u dragim knjigama. Volela ih je i gledala ih je kako umiru, slala ih je u njihovu neumitnu sudbinu, utešena znanjem da ni ona ni oni nisu mogli drugačije.

Nikad nije upoznala čoveka kao što je ovaj sada pred njom. Kad je letos bio kod nje, gotovo ju je savladala njegova silina – jer nosio je sa sobom ništa manje nego sudbinu. Tražio je samo način da se utemelji, da učvrsti ono što je krhko. Pomogla mu

je. Predvidela je... učvršćenje zasnovano na malo prolivene krvi i mnogo osmeha. Sada je došao ponovo i bilo je jasno da je vreme učvršćivanja prošlo. Došlo je vreme za pustolovinu. Čitavo njegovo biće bujalo je od te želje. Jedina njegova želja bila je da potpuno promeni svet.

Pomoći će mu i u tome. To je njen zanat.

Kad je čula dovoljno, ustala je i, onako bosonoga, nečujno prišla vratima. Otvorila ih je, zatvorila i manje tiho vratila se na jastuke. „Da“, odgovorila mu je. „Lejla je tu. I počastvovana je tvojom ponovnom posetom.“

Hamzu je njen glas iznenadio. Bio je mladalački, dubok, dok su druge proročice kojima je išao uglavnom bile kreštave mato-re veštice te im je hitro plaćao za ljubavni napitak ili horoskop i odlazio što pre. Još više od boje njenog glasa iznenadio ga je njen naglasak. Nije poznao Jevreje koji tako govore. Zvučala je više kao... Ciganka.

Proročice uglavnom i jesu Ciganke, pomislio je i slegnuo ramenima. Njemu samom uopšte ne trebaju. Bližio se tridesetoj i sada je tražio mudrost samo u Kuranu i sopstvenoj glavi. Drugi, kao ovaj mladić pored njega, bili su isto toliko pobožni, ali nisu videli jaz između Prorokovih reči, onoga što im njihovi nagoni kažu – i onoga što obećavaju žene kao što je ova. „Erol“ će postupiti kako sam prosudi, ali voleo je da njegovo mišljenje neko potvrdi, pa čak i unapred nagovesti, zvezdanom objavom uspeha.

Mladić je približio lice paravanu. „Šta možeš da mi kažeš, Lejla? Šta si videla?“

Usledila je tišina, a za njom njen šapat, lak kao dah. „Videla sam tvoje sandale kako podižu prašinu u dvorcu careva. Ako... ako...“ Glas joj je utihnuo.

„Ako šta?“, upitao je on, takođe šapatom.

Odgovorila mu je, čvršće. „Tamo. Pored tebe. Otvori.“

Mladić je željno posegnuo rukom u kutiju od sandalovine. Izvadio je svitak uvezan svilenom tračicom. Skinuo je traku,

razmotao svitak i Hamza je video nizove i simbole horoskopa. „Šta vidiš ovde?“, šapnuo je mladić bez daha.

Lejla je šaputala još tiše, pa su obojica morala da se nagnu napred. „Rođen si u znaku Ovna, tvoja planeta je Mars, Gospodar rata. Mars ti se nalazi i u devetoj kući, u kući putovanja. To je horoskop ratnika, jer ti ćeš uvek ratovati.“

Hamza zastanja. Na mladićevom licu video je da neće trpeti nikakve sumnje. Ali ovo što je ova žena rekla njegovom slavo-hlepnom drugu mogao je da čuje na svakom uglu u Jedrenu.

Lejla je čula kad je Hamza sumnjičavo zastenjao. Ovaj čovek koji je dopratio njenog gosta stariji je, smireniji, mislilac. U nekoj drugoj prilici rado bi zapodenula raspravu s njim, ispitala bi dubinu njegovog znanja i verovanja. Pre rasprave, posle, ili za vreme, rado bi ga i odvela u postelju. Znanje se od ljudi može steći na razne načine. Možda će i porazmisliti o njemu, pošto će vrlo uskoro izgubiti sadašnjeg zaštitnika.

Ipak neće, pomislila je uzdahnuvši. Jer ako mladić ostvari svoju prorečenu sudbinu, ostvariće i moju. Otvoriće vrata nezamislivim bogatstvima. S tim blagom neće mi trebati muškarac da me štiti.

Počela je da dahće. Duboko je udisala, usisavala vazduh, i izdisala ječeći. Glas joj se još više produbio. Zvučao je kao glas muškarca, pa su obojica uzmakla od paravana i potražila sigurnost mašivši se za bodeže. „Znaj ovo, Izabrani. Ako želiš da ostvariš ono što moraš, obavi to za jednu godinu, inače će se nebesa okrenuti protiv tebe. Na ovaj dan, ali sledeće godine, u jedanaesti sat, pusti zmaja da bljuje vatru, pusti lukonošu da pogodi cilj prvom strelom. Trebaće ti vremena, a Alah će držati terazije i meriće tvoja dela. Onda, kada mesec skrije pola svoga lica, pozovi me i ja ću doći – da ti ponovo poričem.“

Mladićevo lice pobeležilo je kad se glas iza paravana promenio. Sada mu je, na ove reči, krv ponovo jurnula u obraze, crvenije čak i od njegove brade i obrva. „Hoću“, prošaputao je.

Lejla se opustila. Kucnuo je čas da uradi nešto za sebe. Dok je još bila vrlo mlada, imala je jedva četrnaest godina, živela je s jednim janjičarom po imenu Abdulkarim, koji ju je uveo u tajne bektaške škole islama i poučavao je malo misticizmu sufita. Ali pošto je taj bektaš pio vino bez ikakve griže savesti, a vojnici kad su pijani govore o malo čemu osim o ratničkoj slavi, naučila je nešto i o veštini opsade. Govorkanja po kasarnama, koje je i dalje obilazila, uvećala su njena znanja. Sada se priča samo o gradu poznatom kao Crvena jabuka. Ta jabuka visi muslimanima nad glavom već hiljadu godina. Vojničke priče po kasarnama kazivale su da se kao prvi korak ka osvajanju grad mora odseći. Mora mu se prerezati grlo. Tako se sigurno misli i na dvoru. A Lejla je naučila da znanje, poduprto proročanstvom, vodi ne samo ka potvrdi njene veštine, nego i ka delima.

„Slušaj me“, izgovorila je tiho. „Vidim nož, baš kao taj što ga sada stežeš, kako se primiče stabljici. Seče je. Reže je kao što bi prerezao grkljan.“

Čak i Hamza je na ove reči zinuo od čuda. Već mesecima se o ovome govorilo u tajnosti. Ako žele da osvoje Crvenu jabuku, moraju je najpre izgladneti. Preseći joj dotoke snabdevanja. Raspravljalo se o planovima. Ovo proročanstvo upućeno je upravo tome.

„Da!“ Njegov drug naporno je radio razvijajući upravo te planove.

Sada je bila spremna. Osim zlata, ovaj čovek sudbine mora je noćas darivati još nečim. Slobodom. „Samo, pazi! Vрати se u svoj saraj, ali ne govori ni sa kim osim sa svojim pratiocem. Ako te neko prepozna i pozdravi te imenom, tvoji planovi će se sasušiti kao urme u peščanoj oluji. Osim... osim ako ne presečeš grkljan onome ko te vidi.“

„Šta... kako to misliš?“

Glas joj se ponovo utišao. „To je sve što treba da znaš, zasad. Ovo je dovoljno – dok se ponovo ne sretnemo.“

Ustala je. Osetili su to, pa su i oni ustali iako je nisu videli. Noge su ih, predugo zgrčene, izdale. Hamza se zateturao – a čovek s njim se spotakao, pokušao je da se uhvati za paravan – i oborio ga.

Lejla je odskočila, jedva izbegavši iskidanu trsku. Mladić se pribrao, uspravio i zagledao u nju.

Kao što malopre nije mogao da ne zastenje, Hamza sada nije uspeo da suzbije zvižduk. Zbog svojih mladalačkih susreta s uvelim staricama i sada je, uprkos glasu, očekivao jednu takvu, ali ova žena bila je mlada, prelepog tela – i vrlo vidljivog, pošto je imala samo malo svile na licu, grudima i bokovima – a crnu kosu nosila je puštenu, kao neke žene iz bektaškog reda koje je poznavao.

Njegov drug mucajući se izvinjavao, sagnuo se da podigne paravan... a onda se skamenio videvši šta se iza paravana skrivalo. Kad je progovorio, glas mu je bio hrapav. „Žao mi je. Ali ne sasvim, jer se uvek divim lepoti. A ti si... prelepa.“

Ona je ćutala i gledala iznad vela očima koje su Hamzi ličile na ogromne pećine tame. Njeno ime, prisetio se sada, znači zanos. Dobro ime su joj dali.

Njegov drug je zakoračio napred. „Sada kad sam te video, i kad si ti mene videla, zašto bismo se rastajali?“ Podigao je ruku ka njoj. „Ako bi došla u moj saraj... imala bi počasno mesto. Dolazio bih ti... često. I ne bih morao da silazim na jedrenske dokove radi proročanstava.“

Lejla se nasmešila. Biti ljubavnica takvog čoveka značilo je moć... za neko vreme. Dok ga ne privuče neko drugi, žena, dečak, muškarac – pričalo se da mu je ukus vrlo raznovrstan. Onda bi ostala zarobljena, kao jednom ranije, kad je bila robinja čoveka koji je izazvao smrt njenih roditelja, robinja svake njegove mušice, od svoje desete do pre dve godine, kad je iznenada umro pojavši neke smokve koje mu je posebno pripremila.

Nikada više neće biti robinja. U saraju bi bila upravo to. Ovde napolju njena proročanstva imala su moć i, kao retko

kojoj ženi u Jedrenu, pa i na svetu, pružala su joj izbor. Ako se njena proročanstva o ovom čoveku ostvare, on će postati samo još jedan muškarac koji joj ne treba.

Prišla je bliže, krećući se onako kao što muškarci to vole, i stala tačno ispod crvenog fenjera, otkrivši tamnu boju velikih bradavica i međunožja ispod svile. „Gospodaru“, rekla je tiho, „tvoja žudnja čini mi čast. Kad bih morala da podarim svoje blago, najviše bih se radovala da ga upravo ti... uzmeš.“ Naglasila je poslednju reč, opazila da se stresao, pa spustila glas do šapata. „Ali ima mnogih koji ti to mogu dati, a malo ko može da ti ponudi dar kakav ti ja nudim. Dar koji bih izgubila kad bi ti *uzeo*“ – opet lako naglašeno – „ono što čeznem da ti dam.“ Odmakla se. „Onda, šta bi više voleo, gospodaru? Mene ili moja proročanstva?“

Hamza je posmatrao, opčinjen. Njegov drug je mlad i naviknut da dobije sve – i svakoga – što poželi.

Ipak, za nečim je žudeo više od svega. Znao je to, pa je skrenuo pogled. „Trebaju mi...“, uzdahnio je, „tvoja proročanstva.“ Pogledao ju je ponovo i dodao tvrđe: „Ali kad se ostvare, dođi k meni i daću ti sve što poželiš.“

Lejla se osmehnula. „Onda ću doći k tebi noć uoči ispunjenja sudbine. Zatražiću ti uslugu i daću ti nešto zauzvrat.“ Pokazala je vrata. „Sada idi, gospodaru, i ne zaboravi – ako te neko noćas prepozna, tvoji snovi će se srušiti. Ukoliko taj poživi da o tome priča.“

Hamza je bio zbunjen. Ovo je spomenula već drugi put, ali on nije imao vremena da o tome razmisli. Mladić mu je pokazao kesu zlatnika za pojasom i Hamza ju je ispustio na pod. Onda ga je uhvatio za mišicu, pa su zajedno prošli kroz dvorište i izašli iz kuće; vrata im je otvorila senka senke i nečujno za njima navukla rezu.

Lejla se sagnula i bacila jastuk preko zlata, a onda je mirno stojeći sačekala da se kućna vrata zatvore. Tek tada je doviknula: „Dođi.“

Unutrašnja vrata su se otvorila. Isak je uleteo u sobu. „Pa“, upitao je i grubo je zgrabio, „jesi li to uradila? Jesi li ga pitala?“

„Jesam“, odgovorila je gotovo uživajući u bolu u mišici pošto je znala da je ovaj čovek više nikad neće povrediti. „Uradila sam sve kao što si mi zapovedio. Odbila sam zlato i zatražila obećanje da ću, kad grad padne, moći slobodno da uđem u biblioteku o kojoj si govorio.“

„Ti?“, prasnuo je Isak i prodrmusao je. „Meni treba Geberova knjiga, ne tebi, kurvo glupava.“

Podigao je ruku i ona je ustuknula, onako kao što mu se dopadalo. „Rekla sam mu tvoje ime. Hvalila sam te kao svog zaštitnika. Možda...“, zagrizla je donju usnu, „ako bi mu ti prišao i rekao mu ono što sam ja propustila, makar sada...“ Nije završila.

Isak je pogledao u dvorište. „Rekla si mu moje ime? Znaće ko sam ako ga oslovim i misliće dobro o meni?“

Klimnula je glavom. „O, hoće. Samo, sada je... obuzet mnogim mislima. Možda će i mene zaboraviti.“ Podigla je glavu. „Idi za njim. Obrati mu se.“

Isak je prišao vratima. „Nije mogao daleko da odmakne. Stići ću ga.“

Prešao je preko pola dvorišta kad mu je Lejla doviknula: „Ne zaboravi, Isače. Pozdravi ga sa svim počastima. Oslovi ga kao ono što jeste.“

„Naravno, hoću“, odgovorio je ne osvrnuvši se. „Misliš da sam glup?“

Gledala ga je kako petlja oko reze. „Mislim“, prošaputala je i nasmešila se. Jevrejin joj je valjao neko vreme, bilo ga je lako zadovoljiti u postelji, a naučio ju je mnogo čemu. Poučavao ju je kabali, a naročito tajnama alhemičarskog umeća. Izveštala se u osnovama i jednog i drugog. Ali njegova najveća želja, koju joj je otkrio obliven ohlađenim znojem pošto su vodili ljubav, iznenada joj je otkrila njenu sudbinu.

„To je izvorni tekst“, uzdahnuo je. „Beleške je sam Geber ispisao svojom rukom. Vekovima je star, ali krije zaboravljeno

znanje s kojim bih, kada bih ga se dokopao, postao najveći alhemičar na svetu.“

Ponovo je uzdahnuo, s mnogo više žudnje nego što mu je ona ikad izmamila, a ona je istog trenutka pomislila, sasvim jasno: koliko li вреди takav dokument? Taj prastari svitak što skuplja prašinu u manastiru onog grada koji nazivaju Crvenom jabukom.

Od tog trenutka bila je rastresena. Obračala je manje pažnje na njegove potrebe. Kovala je plan. Počeo je da je tuče. Prvim udarcem ispisao je sopstvenu sudbinu. Smokve, avaj, još nisu sazrevale.

Vrata su se otvorila. Otišao je.

Lejla poče žurno da se oblači, u mušku odeću, razmišljajući usput šta je sledeće. Ima još najmanje godinu i jedan dan. Mada pitanje možda treba da glasi – ko je sledeći? Znala je da je on tamo negde, da čeka u senkama. I njega je videla, u zvezdama. U snovima. Slede ih dvojica čija je sudbina zapisana. Jedan je mladić koji je upravo izašao naoružan njenim proročanstvom. Ali, ko je drugi?

Prisetila se nečega o čemu su njeni posetioci razgovarali. O nekom čoveku, Nemcu, koji je shvatio grčku vatru. On je opasnost za njen cilj.

„Johanes Grant“, promrmljala je spotičući se preko tvrdih glasova baš kao čovek koji se služio imenom Erol. Onda se nasmešila. Naći će tog Nemca. Ubiće tog Nemca. Jer, koliko god da je mladić koji je upravo otišao čeznuo za padom Crvene jabuke, toliko je čeznula i ona. Osim toga, smrt tog Nemca doneće dosta zlata. Trebaće joj zlato sada kad gubi zaštitnika.

Čula je prvi povik svog bivšeg ljubavnika. Isak pozdravlja malopredašnje goste svog doma. „Zbogom“, rekla je i sagnula se da dohvati kesu.

Neko vreme ostali su pred vratima, da očiste pluća od sumpora rečnom izmaglicom, tako da su načinili svega nekoliko koraka

kad su se vrata iza njih ponovo otvorila i neki glas ih pozvao. Okrenuli su se i videli da neko žustro korača ka njima. „Gospodaru gospodara sveta“, rekao je čovek – Jevrejin, sudeći po odeći. „Pozdravljam te, o, meleme sveta. O, nosioče svetlosti.“ Kleknuo je pred njih i raširio ruke. „O, najuzvišeniji sultane Ruma“, povikao je.

Hamzi je gotovo bilo žao ovog Jevrejina. Njegov gospodar nije voleo da ga prepoznaju u noćnim šetnjama. Njegova srdžba umela je da bude hitra i silovita. Noćas pred njim, opterećenim osujećenom strašću i proročanstvom, nije bio samo nepoželjni podanik, nego pretnja samoj njegovoj sudbini.

„Pseto!“, urliknuo je mladić, zakoračio napred, ošamario Isaka nadlanicom i oborio ga u prašinu. „Drži ga, Hamzo.“

Hamza nije imao izbora. Savest ga je pecnula samo na trenutak. Reč čoveka kome služi je konačna. Naučio je to od starog sultana, a ako je to važilo za smirenog Murata, još više važi za njegovog silovitog sina Mehmeda.

Hamza je uhvatio Isaka za ruke, a Mehmed je zakoračio napred i zgrabio ga za kosu. „Kako se zoveš?“, viknuo je.

„I... I... Isak, gospodaru.“

Mehmed se nasmejao. „Isak?“ Pogledao je Hamzu. „Sin Avramov, kao i svi mi. Ali ne vidim ovna u žbunu ovde. Znači, ne treba drugde tražiti žrtvu.“

Jedna Mehmedova titula, koju je Isak izostavio, glasila je „posednik ljudskih vratova“. Mehmed je izveo rezanje ovog grla tako da je izgledalo lako, mada nikad nije. Hamza je ispružio ruke držeći trzavo telo da krv ne poprska ni njega ni njegovog gospodara, mada nije sasvim uspeo u tome. Dok je život napuštao to telo, mislio je samo o tome kako se prvo proročanstvo ove žene već ispunilo. Zatim je, spuštajući telo na tlo, shvatio da greši.

Nija ona ovo videla. Ona je ovo naredila.

Paziću na ovu čarobnicu, pomislio je.

Mladić se nagnuo i obrisao oštricu o plašt mrtvog čoveka. „Grlo je presečeno. Žrtva je prinesena“, rekao je Mehmed s osmehom. „A sada, Hamzo, idemo da prerežemo grlo gradu. Hajdemo u Konstantinopolj.“